

Ida - i børnehave
Ida - født i 32. uge

Børn, der har fået en svær start, har ofte mange udfordringer - også i dagtilbuddet

Af Tine Thingholm, ph.d., spædbarnsterapeut, specialkonsulent ... og mor til pige født 15 uger for tidligt

Du møder dem hver dag i det dagtilbud, du evt. arbejder i. Her er en indføring i, hvordan du 'genkender' dem og hvordan du bedst hjælper dem til at trives hos jer. Som pædagog kan du få stor betydning for barnet – og forældrene.

Mads på 2 år græder ved den mindste lyd. Han farer forskrækket sammen, hvis Mikkel taber en bil på gulvet ved siden af ham og er ulykkelig bagefter. Ligesom han er bange og gemmer sig, når der kommer voksne ind, han ikke kender.

Cilje på 4 år kan ikke altid mærke sig selv. Selv om det er frost, kan hun været smuttet ud i strømpesokker og uden jakke. Når det er varmt, kan hun lege upåvirket videre i den tykke strikbluse, far gav hende på til den kolde morgen, selvom hun nu er helt våd af sved.

Ida på 3 år vil bare ikke vil give slip på mor og far om morgenen. Hun er enormt tryghedssøgende og vil hele tiden gå med en voksen og have sin sutteklud. Måltiderne i børnehaven er helt uoverskuelige for hende. Idas psykolog udtrykker bekymring for, om Ida lider af angst.

De tre har forskellige reaktionsmønstre men én ting til fælles: De er alle for tidligt fødte. Nogle er tydeligt på overarbejde og i mistrivsel, mens andre holder

så meget på sig selv, at det slet ikke opdages, der er noget i spil. Forældrene beretter om børn, der er utrøstelige derhjemme. Som ikke vil spise, ikke kan sove, ikke vil lege, men bare vil hænge på mor og far.

Vi er nødt til at se bag disse børns reaktioner. Se på deres historier – hvad er det, de har været igennem? Fælles for Mads, Cilje og Ida er, at de har et stresset nervesystem som følge af en svær start, allerede under graviditeten eller ved fødslen, og de har alle været indlagt.

De præmature (for tidligt fødte) børn udgør en overset gruppe af særligt sårbare børn. Hvert år bliver cirka 4.500 børn født for tidligt i Danmark.

Hvordan vi 'genkender' børnene

Børnenes historie kommer ikke altid frem ved start i dagtilbud. Ofte er der oplevelser fra deres svære start, man ikke lige har tænkt kunne have betydning for deres trivsel i dag. Men det *har* betydning.

*Malia - i børnehave
Malia - født i 28. uge*

Og selvom børnenes historier er forskellige og deres reaktioner ligeså, så er der nogle særlige kendetegn, som går igen hos mange af dem:

1. Separationsangst

Mange præmature oplever adskillelse fra deres mor lige efter fødslen og i tiden under indlæggelse. Separationsangst er en af de store udfordringer for mange af dem. Det kan fortsætte helt op i skolealderen, hvis ikke barnet får hjælp til at slukke frygten for at blive skilt fra mor og far.

2. Stress, sårbarhed, uforudsigelighed

Når det lille barn oplever smerte og stress, vil det aktivere det sympatiske nervesystem, som fortæller kroppen, at der er fare på færde. Det gør barnet ekstra sårbart i forhold til stress, da kroppen reagerer voldsommere, når den allerede er i alarm. Barnet er derfor som udgangspunkt på vagt med skærpede sanser, bliver lettere forskrækket og er ekstra sårbart overfor uforudsigelighed.

3. Sensitivitet og overstimulering

Jo mere præmaturt barnet er, jo mere umodne er dets sanser og disse overstimuleres derfor nemmere. Barnet kan for eksempel være meget sensitivt i forhold til lyde, lugte, at der sker meget omkring dem, men også overfor mad og berøring. Barnet vil desuden være sårbar for overstimuli på grund af det sympatiske nervesystem, der er overaktivt. Eksempel: Ida på 3 år er født i uge 32 (altså ca. 8 uger for tidligt). En dag, hvor hun ligger hos sin mor og får sonde, stopper hun med at trække vejret. En voldsom oplevelse, hvor personale river Ida ud af mors arme og løber væk med hende, fordi hun er blevet helt slap og grå. Hun er i dag sensitiv overfor både lyde, lugte, mad og berøring.

4. Indre uro og svært ved søvn

Når starten på livet har vist, at man kan blive udsat for smerte og stress, så forventer barnet fare. Søvn bliver derfor let uoverskueligt for det. For "hvad sker der mon, når jeg lukker øjnene?". Forhøjet stress gør det svært at falde i søvn og barnet sover kun kortvarigt og overfladisk. Ofte udviser barnet også en indre uro, som er særligt udtalt, når det er træt. Et ubevidst forsøg på at holde sig i gang for at undgå søvnen.

5. Svært ved at mærke sin krop

Der ses ændringer i hjernen hos det lille barn ved gentagne smerteoplevelser. Nogle udviser senere både ændret smerteoplevelse og manglende kropsfornemmelse. En distance til sin egen krop kan ligeledes være en overlevelsesmekanisme. Dette sammenholdt med en mulig ubalance i det præmature barns sanseapparat udfordrer det i forhold til at mærke sig selv og sine behov. Det ses også, at børnene ikke selv fornemmer sult, tørst, at skulle på toilettet eller træthed.

Det er naturligvis ikke muligt at komme ind på alle de særlige kendetegn i denne artikel, men andre kendetegn kan være at have svært ved at regulere sine følelser, at

Tobias - født omkring den nedre grænse for, hvad man kan klare i dag (uge 24)

Rose - i børnehave
- født i 34. uge

have et stort behov for kontrol eller have svært ved at udsætte sine impulser. For at læse mere om disse emner henvises i stedet til: www.tinethingholm.dk/artikler/.

De pædagogiske strategier overfor for tidligt fødte

Første gang man møder et nyt barn bør man altid spørge forældrene, om barnet var for tidligt født. Spørg i det hele taget altid ind til barnets historie. Børn kan også have oplevet andre tidlige traumer eller på anden vis fået deres sympatiske nervesystem på overarbejde, og de vil have lignende udfordringer og behov.

Det stressede barn har brug for tid til at se an og blive trygt ved personalet. Det hjælper, hvis barnet kun har få primære pædagoger. En god strategi er en lang indkøring, samt brugen af overgangsobjekter, hvor barnet har noget med, som dufter af mor eller far, og som barnet har ubegrænset adgang til. Duftene 'snyder' sanserne til at tro, at de er tæt på; de dæmper stresshormonerne i barnets krop og gør det mere overskueligt for barnet at være afsted.

Et godt samarbejde med forældrene er afgørende, da de normalt har stor indsigt i barnets behov og udfordringer. Mange børn holder på sig selv og viser først reaktionerne derhjemme i de trygge rammer. Præmaturforældre beskriver ofte store udfordringer ved samarbejdet med personalet i dagtilbud om at opnå et fælles billede af barnets udfordringer og behov. Familier, der oplever et godt samarbejde, beskriver til gengæld, hvor vigtigt det er for dem at føle sig mødt i udfordringerne og at det giver tryghed at være sammen med pædagoger i kampen for barnets trivsel. Børnene har alle brug for hjælp til at dæmpe deres stressede nervesystem og undgå overstimulering. Nærvær fra primære pædagoger, som kan læse barnet og møde det i det svære.

Hjælp til at finde ro og tryghed. Uden dette risikerer vi, at barnet holder på sig selv og er på overarbejde, indtil mor og far kommer.

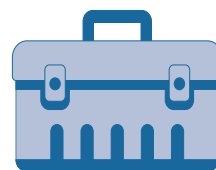
Uforudsigelighed skaber stress hos et barn med et allerede presset nervesystem. Derfor har det stor effekt at skabe en dag med mest mulig forudsigelighed ved brug af eksempelvis piktogrammer og en voksen, der fortæller barnet, hvad der skal ske. Ligesom forberedelse hjemmefra hjælper barnet. Ofte kan der være brug for kortere dage – så vidt muligt lavet som faste aftaler ud fra barnets overskud. Desuden at sikre barnet pauser, hvor det er skærmet for larm. Brugen af hørebøffer og muligheden for at kunne trække sig lidt væk fra de andre kan have stor betydning for barnets overskud.

Pædagoger med viden om for tidligt fødte kan gøre en forskel

Ovenstående er beskrevet med fokus på barnets behov. Det er naturligvis ikke altid, at ressourcer og rammer i dagtilbuddet matcher alle barnets behov, men det er vigtigt for barnets trivsel og udvikling, at pædagogerne anerkender barnets historie og at dets behov er reelle. At det er udfordret i forhold til trivsel og udvikling.

Mange børn bærer rundt på historier, som vi i hverdagen ikke tænker kan have en afgørende betydning. Vi ved dog i dag, at barnets historie allerede fra fosterstadiet, fødslen og den første tid har meget stor betydning for barnet og at det er vigtigt, der i barnets dagtilbud er viden til at møde barnets særlige behov.

Artiklen er baseret på evidensbaseret viden. Referencer for artiklen kan findes på: Artikler – Tine Thingholm (tinethingholm.dk)

Værktøjskassen

Korte spørgsmål til refleksion:

1. Hvilke børn har du mødt eller arbejder måske pædagogisk med – som du synes passer på ét eller flere af de (fem) kendetegn, der skitseres i denne artikel?
2. Hvordan forstår du disse børn- deres baggrund, deres sårbarhed, deres behov?
3. Artiklens forfatter skitserer også nogle 'pædagogiske strategier' overfor disse børn. Genkender du dem? – kunne de udfoldes mere hos jer? Hvordan?